

*О.В. Крухмаль, Українська академія банківської справи НБУ*

## ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ДИНАМІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ БАНКУ

*У статті розглядається сутність поняття “стійкість банку”, висвітлено підходи до оцінки фінансової стійкості, обґрунтовано необхідність застосування критеріїв динамічної стабільності при оцінці фінансової стійкості.*

*Ключові слова: банк, фінансова стійкість банку, динамічна стабільність.*

**Постановка проблеми.** На основі аналізу й узагальнення сучасних наукових уявлень про діяльність банку можна зробити висновок про те, що стратегія його розвитку повинна забезпечувати узгодження інтересів всіх зацікавлених сторін: власників, клієнтів, менеджерів і службовців. Внаслідок цього одержання максимального прибутку не є єдиним критерієм розвитку банку, а основною метою банківської діяльності варто визнати стійкий розвиток. Отже, проблема розвитку методології оцінки фінансової стійкості є актуальною.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання, пов'язані з вивченням фінансової стійкості банку, висвітлені в роботах Г.Г. Фетисова, Л. Примостки, В.М. Кочеткова, В.В. Коваленко, Н. Шелудько та інших.

Розгляд сутності поняття фінансова стійкість, складових стійкості вивчаються в роботах І.В. Ларіонової, Є.В. Склепового, А.Ю. Юданова [3, 6, 9].

У роботах Г.Г. Фетисова розглядаються проблеми формування та укріплення стійкості банківської системи, визначається роль банківського нагляду в забезпеченні стійкості банківської системи країни [7].

Вивчення робіт Л. Примостки, В.В. Коваленко, Л.Ю. Петриненко та інших свідчить про активне дослідження питань аналізу фінансової стійкості банку [2, 4, 5]. Зокрема, Л.Ю. Петриненко наводить аналіз існуючих методів оцінки фінансової стійкості [4]. Підходи до визначення рейтингу фінансової стійкості розглядаються у роботах І.Ф. Готовчикова, Г.Г. Фетисова [1, 7].

**Невирішена раніше частина проблеми.** Незважаючи на численні публікації з даної проблеми, у вітчизняній економічній літературі поки немає єдиного підходу до оцінки фінансової стійкості банку. Існують різні методи та різні критерії оцінки фінансової стійкості. Очевидно, без чіткого і ретельного аналізу критеріїв та методичних основ оцінки фінансової стійкості не-

можливо дати інтегральну характеристику даного поняття.

**Цілями** даної статті є аналіз критеріїв фінансової стійкості, методів її оцінки, а також обґрунтування застосування динамічного підходу до оцінки фінансової стійкості банку.

**Виклад основного матеріалу.** Більшість дослідників визначають стійкість банку як його здатність виконувати властиві банку функції або як здатність при різних впливах повертатися до вихідного стану. Однак відповідно до цих визначень банк може знаходитися в стійкому стані й мати здатність повернутися до нього у випадку впливу різних чинників, але при цьому функціонувати недостатньо ефективно, наприклад, приносити малий прибуток. Виходячи із цього, можна зробити висновок про те, що стійкість варто розглядати як можливість банку динамічно розвиватися й протистояти несприятливому впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Це означає, що стійкий банк повинен адаптуватися не тільки до змін тих чи інших параметрів, що викликають відхилення від початкового рівноважного режиму, але й при необхідності формувати ці відхилення для адаптації до змін при потребах сторін, що зацікавлені у його діяльності.

Таким чином, стійкий розвиток банку передбачає постійну адаптацію до умов, що змінюються, з метою найбільш ефективного дотримання балансу суперечливих інтересів різних суб'єктів економічної діяльності. Основне протиріччя інтересів виникає при вирішенні проблеми дотримання балансу між прибутковістю й надійністю.

Під надійністю банку слід розуміти не тільки його об'єктивну здатність на певну дату виконати свої зобов'язання перед клієнтами, власниками, співробітниками й державою, але також і його здатність вселити впевненість у виконанні своїх зобов'язань.

Поняття “стійкий банк” первинне стосовно поняття “надійний банк”, оскільки виконувати свої зобов'язання в кожний момент часу може тільки стійкий банк, що успішно динамічно адаптується до мінливого середовища, розвивається

й здатний вистояти при несприятливих зовнішніх і внутрішніх впливах.

Стійкий розвиток банку вимагає вирішення завдань комплексного управління достатністю капіталу, якістю активів і управління, прибутковістю й ліквідністю, що припускає одночасну оптимізацію цих показників у сукупності із забезпеченням мінімізації ризиків їхнього відхилення від запланованих значень. Однак оцінка банку, проведена за даними офіційної та конфіденційної звітності, дає лише одномоментну характеристику становища банку на дату складання звітності й не враховує динамічні характеристики, що впливають із особливостей його бізнесу.

Отже, на нашу думку, при оцінці фінансової стійкості доцільно визначати не статичний стан банку, а його динамічну характеристику.

Таким чином, для оцінки фінансової стійкості доцільно використовувати не тільки основні показники, що характеризують обсяг і структуру власних коштів, рівень доходності і прибутковості, ліквідність, мультиплікативну ефективність власного капіталу, а й досліджувати стабільність розвитку діяльності банку.

Для оцінки динамічної фінансової стійкості скористаємося коефіцієнтним та дисперсійним аналізом. Коефіцієнтний аналіз є доволі простим, доступним і легко реалізується на практиці, проте він не є оптимальним методичним підходом до вирішення проблеми комплексного аналізу фінансової стійкості банку. Незважаючи на використання обмеженої кількості аналітичних показників, за допомогою яких можна проаналізувати публічну та конфіденційну фінансову звітність банку, такий аналіз виступає діючим інструментом оцінки фінансового стану і дає змогу завчасно розпізнати характер і суттєвість змін та спрогнозувати їх вірогідний розвиток.

Для ілюстрації методики аналізу візьмемо три показники, які характеризують основні критерії

фінансової стійкості, а саме: мультиплікатор статутного капіталу, що характеризує надійність та достатність розміру капіталу банку, загальну ліквідність, що виражає здатність управляти портфелем активів за умовами терміновості, і рентабельність активів, що характеризує здатність отримувати доходи від активних операцій та покривати витрати на залучення коштів.

Для узагальнення результатів аналізу за наведеними критеріями розрахуємо інтегральний коефіцієнт як суму значень віднормованих коефіцієнтів, користуючись при цьому адитивним принципом побудови загальної формули (формула 1). Для нормування показника рентабельності активів візьмемо найбільше значення цього показника по групі банків.

$$IK_{\text{фс}} = \sum_{i=1}^n K_i / H_i, \quad (1)$$

де  $IK_{\text{фс}}$  – інтегральний коефіцієнт фінансової стійкості;

$K_i, H_i$  – відповідно поточне та нормативне значення  $i$ -того показника.

$$K_1 = A / CK, \quad K_2 = A / Z, \quad K_3 = \Pi / A, \quad (2)$$

де  $A$  – активи банку;

$CK$  – статутний капітал банку;

$Z$  – зобов'язання банку;

$\Pi$  – прибуток банку.

Оскільки після нормування кожен з доданків у формулі має бути більше одиниці, то при трьох доданках оптимальним значенням коефіцієнта буде значення не менше 3.

На підставі розглянутих критеріїв було проведено аналіз показників фінансової стійкості за вибіркою дванадцяти найбільших банків України, активи яких за результатами 2003–2005 рр. складають більше 55 % активів банківської системи. Результати проведених розрахунків – в табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз змін інтегрального коефіцієнта фінансової стійкості банків за період з 01.01.2003 по 01.04.2006

Період	Назва банку												Усього по групі
	Приватбанк	“Аваль”	Промінвест-банк	УкрСиббанк	Укрсоцбанк	Укресімбанк	Ощадбанк	Райффайзен-банк Україна	“Надра”	“Фінанси та кредит”	Брокбізнесбанк	Укрпромбанк	
01.01. 2006	1,206	1,707	0,904	1,374	0,959	1,717	1,687	2,219	1,990	1,894	1,540	2,428	1,493
01.04. 2006	2,172	1,531	1,419	1,636	1,136	2,225	1,529	1,985	1,244	1,854	1,638	2,580	1,728
01.10. 2005	2,234	1,270	1,409	1,740	1,071	2,077	1,133	1,614	0,937	1,922	1,739	2,704	1,634

01.07. 2005	2,313	1,385	1,240	1,771	0,868	1,974	1,076	1,449	0,912	1,142	1,522	3,022	1,571
01.04. 2005	2,380	1,490	0,894	1,835	0,765	1,551	1,218	1,487	0,894	1,169	1,624	3,111	1,538
01.01. 2005	1,962	1,664	1,466	2,251	1,405	2,399	1,266	1,692	1,174	1,432	1,922	3,963	1,789
01.10. 2004	2,078	1,504	1,009	1,985	1,279	2,103	1,103	1,869	1,192	1,379	1,490	2,155	1,587
01.07. 2004	2,134	1,535	1,159	2,195	1,030	2,146	0,911	2,035	1,277	1,440	1,299	2,641	1,660
01.04. 2004	1,670	1,570	1,423	1,464	1,041	2,292	0,919	1,853	0,948	1,686	1,923	2,093	1,531
01.01. 2004	1,682	1,570	1,894	1,228	1,243	1,727	0,974	1,204	0,903	1,571	1,308	1,985	1,497
01.10. 2003	1,360	1,512	1,914	1,413	1,542	1,663	0,974	1,774	1,090	2,187	1,445	1,794	1,535
01.07. 2003	1,442	1,369	1,960	1,391	1,276	1,268	1,008	1,939	1,240	2,396	1,264	1,978	1,450
01.04. 2003	1,622	1,498	1,951	1,353	1,863	1,311	1,059	2,483	1,611	1,301	1,502	2,672	1,580
01.01. 2003	2,061	1,566	1,719	1,295	1,281	1,483	0,832	1,976	1,355	1,407	1,506	2,370	1,545
Коефіцієнт варіації, %	19,38	7,24	25,52	19,66	22,90	19,23	20,62	17,33	24,79	22,38	12,76	21,63	5,69

Для оцінки стабільності динамічних рядів інтегральних коефіцієнтів фінансової стійкості доцільно застосовувати варіацію. Чим менша варіація, тим більш стабільною є сукупність. Для характеристики варіації скористаємось коефіцієнтом варіації, за допомогою якого можна оцінити

однорідність сукупності. Однорідною прийнято вважати сукупність, для якої коефіцієнт варіації становить менше 33 %. Всі банки, що потрапили до вибірки, мають коефіцієнт варіації менше 33 %, але значення цього коефіцієнта суттєво різняться, що наочно продемонстровано на графіку (рис. 1).

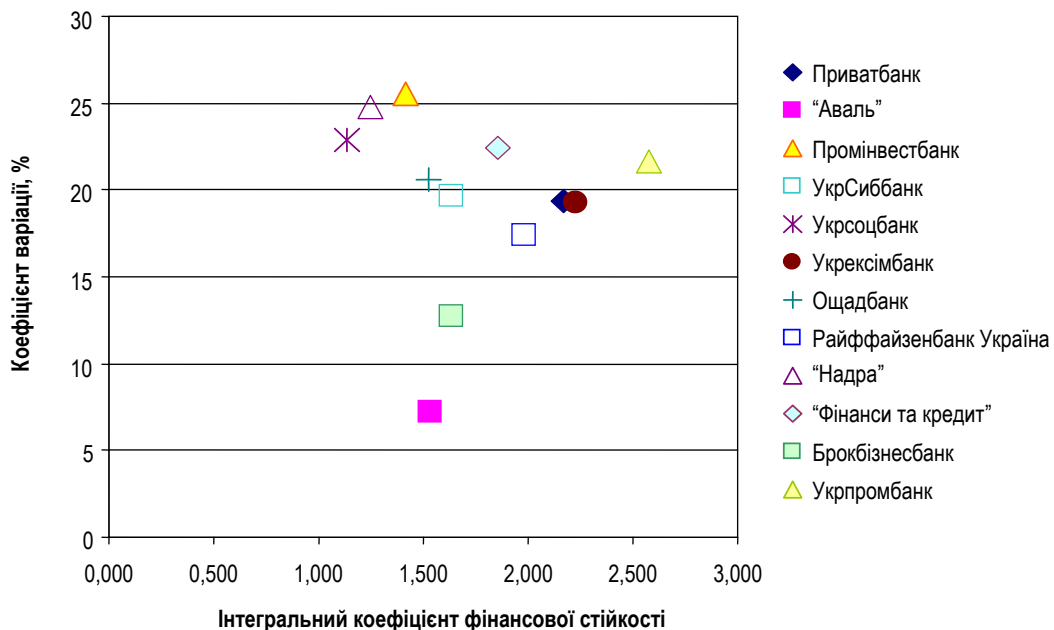


Рис. 1. Розташування банків на площині “фінансова стійкість – стабільність показників”

За результатами, що подані на графіку, найкращий інтегральний коефіцієнт має Укрпромбанк, але він має високе значення коефіцієнта варіації, тобто показники фінансової стійкості є нестабільними.

Отже, фінансово стійкими слід вважати лише банки, що відповідають характеристикам надійного та ефективно працюючого банку, причому базові показники, що характеризують стан банку, є стабільними.

Для оцінки стабільності динамічних рядів базових показників фінансової стійкості доцільно застосовувати варіацію. Чим менша варіація, тим більш стабільною є сукупність.

**Висновки.** Таким чином, оскільки фінансова стійкість є динамічною інтегральною характеристикою банку, то, очевидно, найбільш прийнят-

ним для проведення аналізу та управління фінансовою стійкістю слід вважати динамічний підхід. Суть застосування такого підходу полягає в тому, що для оцінки фінансової стійкості доцільно використовувати не тільки показники, що характеризують її складові, а й досліджувати критерії динамічної стабільності діяльності банку.

#### *Список літератури*

1. Готовчиков И.Ф. Финансовая устойчивость банка // Банковские технологии. – 2004. – № 4.
2. Коваленко В.В. Методи аналізу та управління фінансовою стійкістю комерційного банку // Вісник Української академії банківської справи. – 2002. – № 2. – С. 39-48.
3. Ларионова И.В. Реорганизация коммерческих банков. – М.: Финансы и статистика, 2002.
4. Петриненко Л.Ю. Аналіз методів оцінювання фінансової стійкості комерційних банків // Финансовая консультация (рус.). – 2002. – № 1. – С. 75-80.
5. Примостка Л. Методика аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного нормативу // Вісник Національного банку України (укр.). – 2002. – № 10. – С. 40-45.
6. Склеповий Є.В. Складові стійкості комерційного банку // Фінанси України (укр.). – 2002. – № 5. – С. 138-143.
7. Фетисов Г.Г. Методологические основы формирования устойчивости банковской системы // Финансы и кредит (рус.). – 2002. – № 15. – С. 2-14.
8. Шелудько Н. До визначення фінансової стійкості комерційного банку // Вісник НБУ. – 2000. – № 3. – С. 40-43.
9. Юданов А.Ю. Секреты финансовой устойчивости международных монополий. – М.: Финансы и статистика, 1991.

#### *Summary*

In the article the essence of bank's firmness concept is examined. Approaches to estimation of financial firmness are reflected. Necessity of the dynamic stability criteria application in the process of of financial firmness estimation is grounded.

Отримано 24.11.2006

УДК 346:336.77.067

